

La vaga dels lloguers

per Agus Giralt, historiador

El 15 de gener de 1930 l'Exposició Internacional de Barcelona tancava les seves portes. Mentre a Montjuïc els pavellons temporals començaven a ser desmuntats, entre els quals una joia de l'arquitectura racionalista com el Pavelló Mies, als despatxos arribava el moment de fer balanç. Com acostuma a passar a Barcelona, una ciutat que sembla créixer per les febrades dels grans esdeveniments, l'exposició deixava llums i ombres. Si per una banda havia servit per urbanitzar Montjuïc a la vegada havia amagat rere un mur les barraques dels obrers que havien treballat en la construcció d'aquest gran aparador i que sobrevivia a la muntanya.

L'exposició, que havia costat 130 milions de pessetes, deixava l'Ajuntament de Barcelona amb una greu situació d'endeutament. Però aquest no era l'únic problema de la capital catalana, que també patia d'altres problemes estructurals. Si l'any 1924 Barcelona tenia 812.787 habitants censats, l'any 1930 els barcelonins ja eren 1.005.565. Un increment de prop de 200.000 persones que en gran part era degut a la immigració.

Uns anys abans la fi del miratge econòmic que havia ocasionat la Primera Guerra Mundial havia enfonsat l'Estat en una situació de crisi tant a la ciutat com al camp. A Múrcia, on els salaris s'havien esfondrat s'afegia una forta sequera, un fet que va fer que molts murcians decidissin marxar, empenent el camí d'Amèrica des del port d'Aguilas. D'altres van encaminar-se cap a Barcelona on les obres de l'Exposició i el Metro Transversal prometien feina. Van arribar tants murcians a la capital catalana que fins i tot el mot va acabar designant a qualsevol foraster.

Per a la dictadura de Primo de Rivera l'Exposició Internacional de Barcelona havia servit com a pilotada endavant per treure's de sobre, de forma temporal, el problema de la desocupació i a la vegada com a anunci publicitari del règim. Alfons XIII va ser rebut a la inauguració, el 19 de maig de 1929, amb un bany de masses que no feia sospitar que la dictadura de Primo de Rivera només sobreviuria 15 dies al final de l'exposició i que aquest poc després moriria, segons les males llengües enmig de festes i bordells a París. La monarquia tampoc sobreviuria molt de temps a la fi de l'Exposició Internacional, un any i escaig. Però de fet, no hem d'oblidar que quan l'esdeveniment arrencava, mentre la plaça d'Espanya s'omplia de gent per rebre al monarca, les presons també s'omplien d'obriers i republicans, sospitosos habituals que eren detinguts de forma preventiva.

Tota aquesta arribada de gent i el creixement sobtat de Barcelona va plantejar un nou repte a la ciutat, l'esmentat problema de l'habitatge.

Per solucionar aquest problema l'any 1924 ja s'havia proclamat un reial decret llei que fixava les normes pel foment de la construcció de cases barates. L'any 1927 es va crear el Patronato de la Habitación de Barcelona per impulsar la creació de barris de cases barates i un any més tard, es posava en pràctica un projecte de Ramón Albó, un sociòleg i advocat especialista en presons.

Els barraquistes de la ciutat serien reubicats a polígons de cases barates. Barris de nova creació situats a espais allunyats de la ciutat on els obrers podien ser fàcilment controlats per les forces d'ordre. Així van néixer els barris d'Eduardo Aunós, Milans del Bosch, Baró de Viver i Ramón Albó. Noms que ens recorden personatges relacionats amb la dictadura. Per edificar el barri de Ramón Albó es va comprar un terreny de 113.462 metres quadrats, on hi havia la masia de Can Peguera, per un milió i mig de pessetes. I aviat els nous barris es van començar a omplir amb treballadors provinents

Escorcolls a Barcelona durant la II República

d'altres espais de la ciutat. Els primers veïns de Ramón Albó sembla ser que van arribar de la Barceloneta, el Raval i la Ribera.

El 14 d'abril de 1931 es proclamava la Segona República, un règim polític en què amplis sectors hi tenien moltes esperances. Però molts obrers van veure sobtats com, poc temps després, el nou règim engegava els seus propis mecanismes repressors, com la Llei de defensa de la República que es preveia com un instrument d'excepció al marge dels tribunals de justícia. A més el nou règim rebia una trista herència de la dictadura. La fi de les grans obres a la ciutat i l'endeutament sobre el que s'havia construït el castell de cartes que havia significat l'Exposició Internacional va sumir a molts obrers en una situació desesperada: l'atur forçós.

En una ciutat on els fluxos migratoris seguien però on ja no hi havia feina aviat, va fer acte d'aparició la xenofòbia, fomentada des de les altes esferes. Si molts murcians primer van ser explotats a les grans obres de la ciutat, més endavant van ser estigmatitzats per la premsa burgesa, amb articles com els que Carles Sentís els hi va dedicar l'any 1932 a les pàgines de la Revista Mirador, vessant sobre ells tots els estereotips possibles, sent descrits als diaris com "una plaga", com un "exercit de pidolaires" o com una "inundació". Fins i tot alguns sectors de les esquerres es van sumar a aquest corrent i van començar a estudiar mesures restrictives, com fer un "cordó sanitari" al voltant de la ciutat o aplicar un sistema de passaports. També es van intentar repatriacions en tren, primer voluntàries i més endavant forçades. Repatriacions que d'altra banda van acabar sent un fracàs.

Les cròniques ens recorden que en una ocasió un acte de sabotatge va obligar a aturar un tren a la Bordeta i els immigrants van fugir. Sense feina molts obrers, ja fossin autòctons o nous, es van trobar davant la difícil situació de no poder pagar els habitatges. I es van començar a donar situacions cada cop més precàries. Famílies que rellogaven habitacions o l'aparició de les anomenades "cases de dormir". Els desnonaments es van convertir en un fet quotidià, però també les respostes veïnals per frenar-los. No és d'estranyar que la resposta a aquesta situació vingués des del Sindicat de la Construcció de la CNT, on s'agrupaven els sectors més pobres de la classe obrera barcelonina, justament els que més havien patit el final de les obres a la ciutat.

Els anarcosindicalistes havien constituït el Comitè de Defensa Econòmica el mateix dia que estaven tenint lloc les eleccions municipals que van acabar portant a la República. Aquest comitè, impulsat per Santiago Bilbao, pretenia organitzar els barris obrers per impulsar una Vaga de Lloguers, que servís per fer pressió per rebaixar el preu dels lloguers. La protesta va començar a l'abril a la Barceloneta, però aviat es va escampar com una taca d'oli pel cinturó obrer de la ciutat, a Sants, Collblanc, la Torrassa, El Clot, Poblenou, Santa Coloma o Ramón Albó. I és que el preu del lloguer a Barcelona, en relació amb la capacitat adquisitiva dels barcelonins, era el més car d'Europa. El lloguer representava entre el 30 i el 40% del salari d'un obrer mentre que la mitjana de les ciutats europees era només del 15%.

Així el primer de maig va arribar a la ciutat en una situació tensa. La CNT va convocar un míting al que es calcula que van acudir unes 150.000 persones. Els anarcosindicalistes decidiren portar les peticions del sindicat al president Macià a la plaça de Sant Jaume, llavors plaça de la República, entre els sis punts que recollia aquest document es reclamava la rebaixa dels lloguers en un 40%. Però a l'arribada a la plaça els manifestants foren rebuts a trets i la protesta va acabar amb ferits, detinguts i altercats.

Però lluny de frenar-se la vaga de lloguers es va seguir estenent. Molts veïns, entre 45.000 i 100.000 segons la CNT van deixar de pagar els lloguers fins al gener esperant que el nou règim democràtic els empararia. Però una dura repressió va caure sobre els que protestaven. Una repressió organitzada pel governador civil, Oriol Anguera de Sojo, en la qual el president de la Cambra de la Propietat Juan Pich i Pon, el polític radical i exalcalde de Barcelona, va tenir un gran protagonisme. Tot i la repressió l'any 1932 els obrers constituïen l'Associació de Llogaters de Catalunya, una entitat que prendria el relleu del Sindicat de la Construcció de la CNT i la vaga va saltar a d'altres ciutats de l'estat.

En els desnonaments es va convertir en habitual que la guàrdia d'assalt llançés els mobles per les finestres per evitar que els veïns es tornessin a instal·lar a les seves cases. I les detencions es van multiplicar. Gent que era tractada com a presos governatius, és a dir detinguts al marge de la legalitat i retinguts sense judici, en alguns casos enviats a vaixell-presó, entre els quals gent del comitè, que finalment va ser il·legalitzat.

Al barri de Ramon Albó, que amb la proclamació de la República havia sigut rebatejat com Giner de los Rios, l'impulsor de la Institución Libre de Enseñanza, s'havien produït millores, com la creació d'un centre educatiu pioner amb el mateix nom del pedagog que donava nom al barri. Però el veïnat seguia patint la misèria. El barri era un feu anarquista, com ens ho demostren fets com que hi visqués Juanele, qui va ser secretari general de la FAI, com també molts altres membres de la redacció de Solidaridad Obrera o que s'hi redactés la revista Tierra y Libertad.

Fins llavors els veïns havien pagat entre 40 i 100 pessetes per un lloguer que incloïa la llum i l'aigua, però aquesta era una quantitat excessiva per a uns obrers que en molts casos no tenien feina i en cas que la tinguessin s'havien de desplaçar cap a d'altres barris de la ciutat per treballar, per abastir-se o per disposar de serveis bàsics. Així doncs, i d'acord amb l'esperit revolucionari del barri no ens ha d'estranyar que la Vaga dels Lloguers també arribés amb força fins a les conegudes com "cases barates d'Horta", posant contra les cordes al Patronat.

La primera resposta de les companyies d'aigua i llum va ser tallar el subministrament, però la força dels manifestants va aconseguir que aquest es retornés mentre durava la vaga. I aquesta seguia, omplint les pàgines dels diaris i generant maldecaps a la Cambra de la Propietat, tot i que poc a poc va anar perdent força.

Amb la revolució del 1936 finalment s'imposaria una rebaixa unilateral dels lloguers en un 50%, però segons sembla, alguns llogaters van deixar de pagar fins a l'entrada de l'exèrcit feixista a Barcelona el 26 de gener de 1939. Sembla ser que els veïns que havien deixat de pagar foren jutjats un per un i condemnats amb l'augment d'un duro a la quota per compensar els impagaments de tots aquells anys. La història però és persistent i avui dia, de nou, els lloguers es disparen a la ciutat de Barcelona.

Per saber-ne més:

AISA, Manel. *La huelga de alquileres y el comité de defensa económica Barcelona, abril-diciembre de 1931, El Lokal, Barcelona 2014*